

Wyżychowski O reformie Izraela
1818.

w. d. k. 351.

1981. - 7½

Egz. archiwalny III

O

REFORMIE

LUDU IZRAELA,

przez

JOZEFĄ BARONĄ

WYSZYŃSKIEGO,

Posła Powiatu Tomaszowskiego.

1 8 1 8.

22.728

O R E F O R M I E.

Gdy wzmagała się masa ludności ludu Izraela, składająca iakoby osobny naród w narodzie Królestwa Polskiego, pod wielu bezpieczeństwami ogólnego względami, pod względami nawet przysposobienia téj klasy mieszkańców do użyteczności dla kraju i społeczeństwa, powszechną na siebie zwraca uwagę; w duchu dobra publicznego, poważam się podać Publiczności wykład zdania w tym przedmiocie moiego. Usprawiedliwiaią dokonieczną reformy ludu starozakonnego potrzebę, różnoliczne iego prawa, mnogie dziwactwa, zabobonności i przesady, zawarte w obszernych xię-

gach znanych pod nazwą praw Mozesza Maymonidesa, i księgi Mischna, z ważnemi oddzielnemi dodatkami, komentarzami i wykładami. Usprawiedliwiaią potrzebę reformy wielorakie sekty główne i rozdrobnione, w swych zdaniach opaczne, Pharyzeuszów, Saduceyzyków, Esseyczyków, Hassiddi czyli Issaddikim, Samarytanów i innych; niezgodne między sobą nauki Hillela, Schumai, Kabali, Talmudów Jerozolimskiego i Babilońskiego, szkodliwemi i gorszącemi prawidłami zapełnionych. Tym więcéy doradza reformę ten ścisły węzeł wzajemnego się spoienia ludu Izraela, którym w sprawie swego rodu ogólnéy, po różnych rozproszeni krajach, wzajemną sobie niosą pomoc przez składki, którym dotąd naybacznieysze rządów śledzenia, tany położyć nie potrafiły. Wskazują też także reformę, zbiory praw, iakiemi się starozakonni rządzą, przez Seldena i Mendelsohna podane, z ksiąg wyżéy powiedzianych i z księgi Szulchen Arach

czepane; tam daie się czytaé rzucenie kłatwy na żyda co rolę swoją chrześcianinowi przedaie, co przeciw współzudowi daie świadectwo wsądzie chrześcian i t. p. Wnosić się godzi przeto, iż uporządkowanie tego ludu, i iego wycywilizowanie, o którym seym 1783. iuż zamysłał, robiąc odpór demoralizacyi, wywracając szkodliwe zasady, zastaniając od ich skutków kray i społeczność, rozwinię w czasie użyteczność ogółową, i samych żydów, znienawidzonych teraz powszechnie, postawi w ubieganiu się o inną względem siebie w krayu publiczną opinią.— Reforma ta atoli ludu Izraela niech będzie zaznaczona cechą oświaty i umiarkowania, daleka od tych srogości, co różne świeckie i duchowne rządy wymierzały.—Podaie one historia, a wzdryga się natura na owe wysilonego okrucieństwa obrazy.— Zasady téy reformy w następnym zamykam wykładzie.

1. Spisy naydokładnieysze z rozciągnięciem wszystkiéy surowości prawa i

na spisujących i na spisowanych za utalenie, mają wyłożyć aktualną teraźniejszą ludność ludu starozakonnego i nadal wszystkie zmiany w téj ludności; to iest: aktu urodzenia, małżeństwa, śmierci, rozvodu, i przeniesienia się winne mieysca, winny bydź prowadzone w iednakowéy od rządu podanéy formie, przez mieyscową zwierzchność Burmistrza w miastach, Wóytya we wsiach, i przez rabina przełożonego synagogi.

2. Przy spisie ludności naypierwszym, każda familia żydowska ma przyiąć nazawsze iedno nazwisko, które będzie nazawsze nazwiskiem następných pokoleń téj familii.

3. Przy spisie naypierwszym ludności, każda familia żydowska winna sobie obrać stan życia swojego, to iest: stan rolniczy, rzemieślniczy, lub handlowy. Przy takiéy klasyfikacyi powinna bydź udowodniona do rzemiosła zdatność, a do handlu fundusz.

4. Od popisu wojskowego Izraelici wolnemi być niepowinni, ieszcze roku 1811. pobor żydów do woyska nakazany został.—Postanowienia Najjaśniejszego Pana, te zbawienne odnowiły urządzenia.—Zmieszanie żyda z innego wyznania żołnierzem, przyczyni się widocznie do cywilizacyi onego, a zarazem usunie wzrastającą ztego względu nienawiść chrześcian ku żydom.—Rzut oka na czasy Tytusa i Adryana, dowództwo Barcoqueba i Patryha, męztwo Makkabeyczyków, sama nawet stolica Królestwa Polskiego w roku 1794. oglądając ku swej obronie Izralitów w szeregach wojskowych, zaprzeczć nie mogą ludowi Izraela i waleczności żołnierza i do sprawy publiczney przywiązania.
5. Dzieci żydowskie płci męzkiéy od lat sześciu wieku swego, powinny być zmuszone do uczęszczania szkół publicznych chrześciańskich, w każdym mieście i wsi gdzie się te szkoły od

rzędu ustanowione znayduią. Niema-
ią bydź atoli pod żadnym względem na
naukach religijnych chrześciańskich
przytomnemi. Owszém przy tychże
szkołach, winien bydź nauczyciel
publiczny żyd, któryby młodzież
żydowską, ięzyka hebrayskiego i
ich religii nauczał. Celuiący w na-
ukach ma mieć prawo do wszystkich
publicznych pochwał i nagród, dla
młodzieży szkolnéy postanowionych.
Wpaiane w szkołach umysłom mło-
dzieży żydowskiéy sentymta mo-
ralności i uczucia honoru, samo spo-
łeczeństwo z młodzieżą innego wyzna-
nia, posłużą do popędu cywilizacyi
ludu starozakonnego. — Przywiedzie
sobie w pamięć ta młodź, iż wiéy na-
rodzie podaie historia sławnych u-
czonych piszących, o prawie, teolo-
gii, filozofii, sztuce lekarskiéy i t. d.
Wspomni sobie że istniały Akade-
mie żydowskie po czasy Zygmunta
III. że uczona rozprawa żyda Józefa

Pullaira zachęca ją do nauki, że synod żydowski za Zygmunta I. wyrzekł „uczcie się i bądźcie użytecznemi królowi.

6. Księgi wszystkie religijne ludu Izraela, jego praw, obrzędów i zwyczajów, niech będą na Polski język przełożone: a z przywołaniem z każdego Województwa wszystkich rabinów i tych uczonych, których już rabini, po trzech z każdego Województwa Rządowi wykażą, ma być zdziałany zbiór ustaw religijnych i obrzędowych, którego młodzież więzyku hebrajskim i polskim uczyć się powinna.
7. Wszystkie ugody, kontrakty, opisy, skrypta, wexle, rozporządzenia dział, zakwitowania i t. p. jeżeli są działane urzędownie, nie mogą być działane tylko przed aktami publicznemi krajowemi więzyku Polskim; jeżeli są partykularnie sporządzane, winny być w języku Polskim i He-

brayskim na przedzielonéy stronnicy papieru.— Wszystkie kupieckie handlowe i wexlowe księgi i rachunki w kantorach, składach hurtowych i sklepach, w języku Polskim i Hebrayskim, prowadzone bydź mają. Korrespondencye nawet partykularne między żydami tu wkraiu, niepowinnyby bydź tylko języku Polskim, od zakresu pewnego czasu.

8. Zakaz Żydom palenia i szynkowania gorzałki, ieszcze od roku 1538 w kraiu naszym istnieje. W różnych epokach różne Rządy te zbawienne powtarzały rozporządzenia.— Ta to wolność szynkowania trunków żydom służąca, sprawiła owe powstanie kozackie.— Rzekli w tenczas kozaccy posłannicy do Jana Kazimierza. » Nie szukaymy wprawach surowości przeciwko żydom, ale niech nie będzie w ich mocy obdzierać nas”.—Lauda Obywatelskie na Mazowszu roku 1720 późniejsze w

Poznańskim, wyroki sądów różnych, akta Synodu Płockiego roku 1733 już poświadczają dosyć, wszystko złe z szynkowania trunków rękoma żydów. — A lubo z widomego, na ciągłym doświadczeniu wspartego przekonania, iak szkodliwy na klasę ludu rolniczego ma wpływ ta niszcząca plaga, tylolicznie powtarzane były rozporządzenia odeymujące żydom wolność trunków robienia i szynkowania, przecież działalność onych w swym skutku zatrzymana dotąd. — Zbawienne zamiary N. Króla JMCI Saskiego Xiążęcia Warszawskiego, usunięcia żydów od szynków, zamienione na konsensowy podatek zostały w kraju naszym. Acz przyniósł ten podatek w roku zeszłym 1817 rocznego dochodu blisko milion złotych Polskich, nie zraża atoli onego wielkość, szynkarza lub gorzelnika żyda, bo płaci ten podatek nie żyd, ale włościanin. Prowadzi wieśniaka nałogowy zwyczaj do

opilstwa, służy trafnie temu nałogowi żyd arendarz i szynkarz. — Ci to różnemi chytróści i oszukaństwa sposoby, nęcą chłopa do piiatyki. — Ci to, niszczą go podwójnie, bo i wysokością ceny trunków, i niskością ceny zabieranych mu ziemioplodów, bydłat i odzieży. Wyrzec można, że z oddawnym czasem umysł włościana żyd swęj przywłaśnił sprawie, i bardzo rzadki takowy przykład, iżby chłop na arendarza lub szynkarza o upowszechnione oszukaństwo zaskargę poniósł. Wmocy szczególnych Właścicieli, ziemi bydz nie może usunąć tę zgubną zarazę. — Przyznać bowiem tu niestety należy, że żądza wyższego dochodu Propinacyi, nie iednego Właściciela Wsi, usuwa od przewidzeń co raz smutniejszy dla Włościan przyszłości. — Partykularne usunięcie żyda z arendy lub szynku w iednéj Włości, przyniesie sąsiednéj intratę, bo do sąsiednéj karczmy

zamieszkałéy żydem, poniesie Włościanin swój majątek, i tam swój czas roboczy i swoje zdrowie zostawi. — Dzielność przeto tylko Rządu, postanowić iest mocna środki téy sprawie skutecznie zaradze. » Usunięcie żydów (tak się odezwały Rady Departamentowe w całym kraju) całkiem i zupełnie z gorzelni i szynków Wiejskich i Miejskich iest życzeniem Obywateli” — Ja twierdzę że na Wsi żaden żyd ani fabrykacją ani szynkowaniem trunków trudnić się nie powinien. — W Miastach ci tylko co teraz własne swoje mają gorzelnie, do pewnego lat zakresu przy hurtownym paleniu gorzalki, z nayostrzejszym wzbronieniem szynkowania, mogliby pozostać. — Takie rozporządzenie, sądzę, postawi włościana w dobrym bycie, posłuży do zaludnienia i zakwitnienia miast, klasę żydów arendarzy i szynkarzy usposobi do innego moralniejszego zarobkowa-

nia, przeistoczy ich na rolników, a tak posunie się i chłop i żyd do pożądaney cywilizacyi. Skarb zaś publiczny co straci na podatku konsensowym, zyska na podniesionym konsumpcyym w Miastach.

9. Nie ma przeto żyd pod żadnym względem mieszkać we Wsi, tylko rolnik, i to, ten iedynie, co swemi rękoma, lub rękoma swych służebnych tegoż samego wyznania, tę rolę uprawiać będzie. — Wzbronieć należy żydowi utrzymowania służebnych Chrześcian; ieszcze kapitularze Karóla Wielkiego podaią surowe wtym przedmiocie zakazy i do nich powody. — Ziemia iest iedyne źródło co żywi i bogaci człowieka, i dla czegóż żyd nie ma wtéy ziemi pracować, by żywiła i bogaciła iego i iego współ-żydów. — Osadzenie żydów na roli nie pomалу posłuży do Cywilizacyi onych, bo familie tyloliczne mniéy majątne lub ubogie, co żyją zdzierstwem i oszu-

kaństwem wieśniaka, zatrudni pożyteczna, a moralna koło roli praca. — Trzeba atoli nadać swobody osiadającym na role; trzeba dać zachęt. — Tyloliczne puste role w Dobrach Narodowych i w posiadłościach Obywatelskich wskazują łatwe doyscie celu tego. — Skoro przy spisie ludności iak to pod punktem trzecim zostało rzezzone, zadeklaruie się familia żydowska zostać rolniczą; Rząd naypierwéy zapełnić może pustki w Dobrach Narodowych, postanawiając z rol, czynsz zastósowany do waloru powinności, iakie w téy saméy wsi, z téy saméy rozległości i iakowości ziemi, odrabia wieśniak. Jeżeli osiadająca familia żydowska na roli, nie iest w możności zaopatrzenia się bydłem sprzężaynym lub sprzętami gospodarskimi, dać iéy ze Skarbu Publicznego awans pieniężny, w trzech latach na raty równe spłacalny, za porękoynią zabezpieczającą. — Uwolnić dla

zachęty familie żydowskie rolnicze na lat trzy od podatku. — Gdy konstytucya roku 1775 opłatę pogłównego dla osiadających na rolę żydów uchyliła, zaraz te Dobrodziejstwo zaczęło skutkować, bo zaraz kilkanaście familii objęło grunta rolnicze. — Przypuścić téż należy żyda rolnika do tych wszystkich nagród, iakie Rząd dla celującego w gospodarstwie stanowi.

10. Wiek do zawierania związków małżeńskich wsparty na dowodach niezaprzeczonych czasu urodzenia, ten sam dla żydów, co i dla innych Mieszkańców kraiu, zakreślonym niechay będzie. — Zwyczaj u żydów upowszechnionych małżeństw w wieku dziecinnym, pod względami i moralnemi i fizycznemi, przedstawia dużo szkodliwe skutki.
11. Ubior iakiego lud Izraela teraz używa, niechay nie będzie zmienionym przymusznie. Posunięcie się Cywilizacyi, wzory zagranicznych

żydów dla majątnych, lepszy byt i samego życia sposobu uporządkowania moralniejsze dla uboższych, dla wszystkich oświata upowszechniona i stosunki społeczeństwa, będą zachętem do zamienienia sukni.

12. Osiadującym w Miastach i tam wedle planu budowniczego domy mieszkalne murować lub budować a przedsiębiorającym, niech będzie dana pomoc, i uwolnienie od podatków, tak iak się pod punktem dziewiątym dla rolników powiedziało.
13. Kahaly żydowskie zniesione bydź powinny. Żydzi w Miastach władzy Burmistrzów, we Wsiach władzy Wóyta podlegać mają.
14. Każdy żyd przykładający się do użyteczności dla dobra publicznego, czyli to iakowym wynalazkiem machin rolniczych lub rękodzielnych, czyli kosztownym zaprowadzeniem iakowéy fabryki, celujący artysta lub fabrykant, do nagród przypuszczony-

mi niechay zostaną. — Przyjęcie żyda Abrahama Sterna za przybranego członka Towarzystwa Królewskiego Przyjaciół Nauk, udowodnia Iudowi Izraela, że różnica religijnego wyznania, nie usuwa szacunku dla wynalazku maszyny rachunkowéy.

15. Rabini dla każdéy synagogi ieden na lat sześć ma być obieralny przez starszych pojedynczych familii żydowskich téyże synagogi, w przytomności komisarza obwodu. Do rabina należéc mają tylko szczególne i iedyne przedmioty i obrzędy religijne, innych żadnych attrybucyi mieć nie powinien. Ma także ieden żyd być obrany w synagodze, któryby miał miejsce w magistracie mieyskim, iak assessor zgłosem stanowczym w przedmiotach tyczących się ogółu synagogi, szczegółu familii żydowskiéy, lub pojedynczego onéyże członka.
16. Zrównanie żydów w sposobie podatowania posłuży wiele do cywilizacyi onychże. — Dla czegóż oni mają

opłacać podatek od mięsa koszerne-
go, kiedy ich religia nie dozwala im
ieść tréfnego. Dla czegoż mieliby o-
płacać świeczkowe, kiedy palenie
swiec w dni szabasu i swiát róznych,
iest przepisem ich obrzędu religiyne-
go. — Dla czego podatek familiyny
ma być wyłącznym dla żydów, kie-
dy oni w narodzie, za odosóbniony
naród uważanemi być nie powinni.
System przeto podatkovania dla ży-
dów i sposób poboru podatków, nie-
chay będzie zastósowanym do ogól-
nego w kraiu, dopóki zaś niebędzie
wynaleziony taki ogólny system,
niech wie każda familia żydowska
wiele ma płacić, niech w każdym
mieście postanowiony będzie pobor-
ca, któryby teraz istniejące podatki
od każdéy familii wybierał i do kas-
sy kraiovéy wnosil. — Takiego roz-
porządzenia wygląda klasa ubogich
imniéy maiętnych żydów, wystawio-
nych iak teraz na zdzierstwo Pachtar-
zy i Subpachtarzy; owszem uta-

ionéy rzeczywistości ludności ludu Izraela, tę można istotną zaznaczyć przyczynę, że tylko liczba familii żydowskich iest wzięta za zasadę w kontraktach z Pachtarzami, na wyarędownie publicznych podatków zawieraniem.

Takie iest moje zdanie w przedmiocie zasad do reformy ludu Izraela. — Rząd i publiczność sądzić one będzie. — Ty ludu Izraela, wkrótce po zaprowadzonéy reformie do ucywilizowania, sam się uznasz szczęśliwym i błogosławić będziesz Rządowi, który robiąc cię użytecznym dla dobra ogólnego, samo życie twoie przyjemniejszym ci zdziała, bo przestanieś być celem niechętnéy dla ciebie opinii publiczney, która to opinia, nie pochodzi z różnicy wyznania religijnego, ale szczególnie i iedynie iest skutkiem dotychczasowéy nieużyteczności dla kraiu, którego opieki doznaiesz.

<http://rcin.org.pl>

F

22.728